

УДК 378.14:796.5:338.48(4)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Безкоровайна Л.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри туризму, докторант
Запорізький національний університет

У статті автором проаналізована теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства у країнах Європи. Охарактеризовано теоретичне і нормативне підґрунтя означеного освітнього процесу. Визначені деякі особливості, встановлено практичну спрямованість досліджуваної підготовки. Автор дійшла певних висновків, надала певні пропозиції щодо оптимізації вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства відповідно до європейської практики.

Ключові слова: туризм, професійна підготовка, майбутній фахівець із туризмознавства, професійна діяльність у туризмі.

В статті автором проаналізована профессиональная подготовка будущих специалистов по туризму в странах Европы. Охарактеризованы теоретические и нормативные основы исследуемого образовательного процесса. Определены особенности, практическая направленность указанной подготовки. Автором сделаны определенные выводы, некоторые предложения по оптимизации отечественной системы подготовки будущих специалистов по туризму с учетом европейской практики.

Ключевые слова: туризм, профессиональная подготовка, будущий специалист по туризму, профессиональная деятельность в туризме.

Beskorovaynaya L.V. PROFESSIONAL TRAINING OF TOURISM STUDIES IN THE SYSTEM OF EUROPEAN EDUCATION

In the article the author made a theoretical analysis of the European system of professional training for future masters within the tourism industry. The analysis was focused on the conceptual framework of professional training, the principles of training, and agreed teaching methodology. The article also analyzed the basic level of documentation required for the relevant standards with which the education system for the future masters of tourism should be based.

Key words: European integration, future master in tourism studies, methodology, higher education, principles of teaching, professional training; tourism.

Постановка проблеми. На сьогодні гармонізація підготовки фахівців сфери туризму і готелів є однією з цілей Європейського Союзу. Необхідно зазначити, що в освітній міжнародній практиці використовується Міжнародна стандартна класифікація професій–2008 (МСКП–08) (International Standard Classification of Occupations, ISCO–08) з метою створення національних класифікацій професій, занять і посад [International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO–08): Structure, group definitions and correspondence tables] [2].

Для цілей МСКП–08 критерії кваліфікації використовуються з метою систематизації професій у такі групи: рівень кваліфікації та спеціалізація кваліфікації, що визначається як здатність виконувати завдання або обов'язки з певної роботи.

Рівень кваліфікації визначається залежно від складності й переліку завдань і обов'язків, що мають бути виконані, та вимірюється за критеріями:

– характером виконаної роботи стосовно завдань та обов'язків, визначених МСКП–08 для кожного рівня кваліфікації;

– рівнем неформального навчання, отриманого у процесі роботи, та/або попередній досвід у суміжній професії;

– рівнем формальної освіти, визначеного Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО–97), необхідного для компетентного виконання завдань та обов'язків [7].

Варто зауважити, що МСКО–97 (International Standard Classification of Education), вперше розроблена ЮНЕСКО у 1970-х рр., переглянута у 1997 р., була створена як всеохоплюючий статистичний опис національних систем освіти і методології з метою оцінки національних систем освіти порівняно з міжнародними рівнями. У 2011 р. прийнято класифікацію МСКО–11, що містить вдосконалені визначення типів освіти й уточнення їх застосування в контексті МСКО, яку країни-члени ЮНЕСКО використовують у статистичній звітності з освіти, починаючи з 2014 р. [7].

Робота виконана відповідно до плану НДР Запорізького національного університету.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження професійної підготовки май-

бутніх фахівців із туризмознавства в європейських країнах. Основні завдання дослідження полягають в аналізі освітнього досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства в європейських країнах і з'ясуванні шляхів євроінтеграції у професійній підготовці майбутніх фахівців із туризмознавства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз наукової літератури та інформаційних ресурсів в інтернеті з обраної проблеми дав змогу з'ясувати, що основною одиницею класифікації МСКО є освітня програма, яку класифіковано за галузями знань, орієнтацією та призначенням. Освіта, за визначенням МСКО, – це цілеспрямована й організована діяльність заради задоволення навчальних потреб, що містить організовану й сталу комунікацію з метою навчання [7]. Варто відзначити, що МСКО є керуванням впорядкування освітніх програм і відповідних кваліфікацій за рівнями і галузями освіти; основою для класифікації освітньої діяльності, визначеною в програмах і підсумкових кваліфікаціях відповідно до категорій, узгоджених на міжнародному рівні; основні її положення і визначення призначені для міжнародного застосування і охоплення всього спектра систем освіти; МСКО є класифікатором для освітніх програм за їх змістом із використанням двох основних наскрізних класифікаційних змінних – рівнів освіти і її галузей.

У рамках досліджуваного нами питання важливими є дані, які свідчать, що керівники та керівні працівники готелів, ресторанів, закладів торгівлі та інших послуг належать до основної групи 1 – Керівники і менеджери – та кваліфікаційних рівнів 3 і 4. Тож, проаналізуємо рівні кваліфікації за МСКО з метою визначення характеристики завдань, необхідних знань, навичок і ступеню освіти для їх кваліфікаційного виконання.

Перший рівень кваліфікації – виконання простих і стандартних фізичних задач; вимагається завершена початкова освіта або перший етап базової освіти; для деяких видів робіт – короткочасне навчання за місцем роботи.

Другий рівень кваліфікації. Важливими є навички міжособистісної комунікації, уміння читати інформацію, рахувати, складати письмові звіти; достатнім є завершення першого етапу середньої освіти, другого рівня середньої освіти, спеціальної професійної освіти після завершення середньої освіти або отримання досвіду і навчання за місцем роботи.

Третій рівень кваліфікації передбачає виконання складних технічних та практичних завдань (забезпечення відповідності

нормам охорони праці і безпеки; підготовка докладних кошторисів кількості і вартості матеріалів, робочої сили, необхідних для певних проектів; координування, нагляд, контроль, складання графіків роботи інших працівників; здійснення технічних функцій для допомоги професіоналам), що вимагають широкого спектра фактичних, технічних і процедурних знань у спеціальній галузі, високого рівня освіченості, вміння рахувати, добре розвинених навичок міжособистісної комунікації; навчання у вищому навчальному закладі протягом 1–3 років після середньої освіти. Інколи формальну освіту замінюють великий досвід і тривале навчання за місцем роботи.

Четвертий рівень кваліфікації передбачає вирішення складних проблем, прийняття рішень і творчий підхід на основі широкого спектру теоретичних і фактичних знань у спеціальній галузі (аналіз і дослідження з метою розширення людських знань у певній галузі; передача знань іншим; проектування та планування), що вимагають високого (іноді дуже) рівня освіченості і здібностей до математичного мислення; відмінних навичок міжособистісної комунікації (здатність розуміти складний письмовий матеріал, передавати складні ідеї за допомогою книг, зображень, уявлень, звітів, усних презентацій); навчання у вищому навчальному закладі протягом 3–6 років і отримання першого ступеня або вищої кваліфікації (рівень 5а або вище); інколи великий досвід і навчання за місцем роботи замінюють формальну освіту або вимагаються додатково; суттєвим є проходження відповідних офіційних кваліфікаційних випробувань.

Зазначене надало можливість встановити, що коло майбутніх професійних завдань керівників та керівних працівників готелів, ресторанів пов'язане з вирішенням складних проблем, прийняттям рішень, творчим ставленням на основі широкого спектру теоретичних і фактичних знань у галузі готельної і ресторанної справи, що вимагають високого рівня освіченості, здібностей до математичного мислення; відмінних навичок міжособистісної комунікації; навчання у вищому навчальному закладі протягом 3–6 років і отримання першого ступеня або вищої кваліфікації.

Відповідно до кожного рівня отриманої освіти визначено також коди класифікації рівня освіти на основі МСКО–08 [ISCED–11]. Тож, МСКО, як частина міжнародної системи економічних і соціальних класифікацій ООН, є еталонною класифікацією, яка слугує організації та впорядкуванню освітніх програм і відповідних кваліфікацій за рівнями і галузями освіти та

є результатом узгодження і затвердження 195 країнами-членами ЮНЕСКО. Ключові поняття і визначення МСКО розроблені з урахуванням того, щоб бути застосовними і дієвими на міжнародному рівні, поширеними на весь спектр освітніх систем, незалежно від їх особливостей.

Серед завдань резолюції 36-ї Генеральної конференції країн-членів ЮНЕСКО в 2011 р., якою затверджено оновлену версію МСКО, встановлено такі: взаємодія з країнами-членами у процесі узгодження змісту національних систем освіти з МСКО-11; продовження періодичного аналізу МСКО з метою забезпечення відповідності новим тенденціям та змінам у політиці і структурі освіти [7].

Проведений теоретичний аналіз з обраного питання дав змогу з'ясувати, що на сьогодні в освітній системі України МСКО, на жаль, не застосовується. Проте її впровадження, на нашу думку, є стратегічним інноваційним заходом, що воліє переосмислення національної освітньої теорії і практики, орієнтиром для перегляду системи вітчизняного освітнього законодавства, що безмірно застаріло і потребує оновлення. Акцентуємо, що порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства України і зарубіжжя здійснити неможливо тому, що основу професійної освіти України і країн світу складають різні опорні документи. Тому можна здійснити лише оглядове вивчення досліджуваної підготовки.

З метою прискорення процесів євроінтеграції варто розробити заходи щодо інтеграції України в європейський соціокультурний простір, в якому продукуються спільні ідеї, цінності. Інтеграція української вищої освіти в європейський освітній простір можлива за умов модернізації підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах країни в контексті Болонського процесу [10]. Варто розробити і законодавчо урегулювати процедуру контролю якості, акредитації та посилення міжнародної конкурентоспроможності випускників вищої школи України [8]. Погоджуючись з ученими, вважаємо, що необхідно розробити певні заходи з метою інтеграції України в європейський соціокультурний і освітній простір.

Нагадаємо, що сучасна індустрія туризму відіграє одну з найважливіших ролей у світовій економіці. Готельно-туристичний бізнес розвивається швидкими темпами і є одним із найприбутковіших у світі, що вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців, які мають якісну освіту з окремих сфер сервісного обслуговування.

Світовим еталоном менеджменту гостинності й туризму є швейцарська освіта, що об'єднує десятки шкіл [5]. Усі школи приватні, спеціальна акредитація і дозвіл уряду на відкриття не потрібні, власник визначає програму, рівень, якість викладання. Однак необхідні визнання і гарна репутація, підтвердження дипломів поважними організаціями, тому школи проходять громадську акредитацію.

Зазначимо, що більшість топ-менеджерів світової готельної індустрії є випускниками швейцарських шкіл. Однією з перших, найвідоміших, шанованих у світі є школа готельного менеджменту Лозанни (Ecole hoteliere de Lausanne) [1]. Зміст навчання побудований з урахуванням, що успіх у готельній індустрії вимагає технічних, управлінських, комунікативних навичок та індивідуальних якостей майбутніх фахівців (відкритості, енергійності, дипломатичності, заповзятливості), спрямований на розвиток лідерських якостей особистості, оволодіння вміннями працювати в команді, відкриття широкого діапазону можливостей кар'єри, отримання взаємозамінних вмінь, що спрощує адаптацію в нових умовах, формування професійної компетентності завдяки посиленню уваги до академічної і практичної підготовки, розвиток відкритості, толерантності, здатності цінувати традиції, культуру, мистецтво різних народів [1].

Належний баланс академічних знань, практичних навичок втілено у навчальній програмі «Широкий перелік основних знань», що включає дисципліни, вивчення яких надає можливість випускникам одразу після закінчення школи працювати на будь-яких посадах: бухгалтерський облік, фінанси, маркетинг, економіка, інформаційні технології, гуманітарні ресурси, планування, кулінарне мистецтво, обслуговування. Протягом навчального року утримується полікультурна атмосфера, студенти перебувають серед людей різних національностей, мов, ментальності, культури, гастрономічних смаків, свят: щосеместру організують міжнародний ярмарок, на якому пропонують національні страви своїх країн; щотижня у ресторані, яким керують і який обслуговують студенти, змінюється тема, костюми, меню [1]. Важливо також, що студенти обов'язково проходять стажування (протягом півроку) у готелях і ресторанах будь-якої країни світу (за власним вибором), отримуючи практичні навички, вдосконалюючи знання іноземних мов, спілкування та роботи в команді (більшість випускників керує структурами, що налічують 10 осіб і більше).

Важливо наголосити, що до вступу до школи студентам необхідно попрацювати в індустрії гостинності (щонайменше рік) та отримати власне уявлення про цю сферу. За відсутності такого досвіду, студента приймають за умови проходження (протягом одного року) спеціальної програми (модулю) професійної підготовки, розробленої з метою ознайомлення з практикою гостинності [1]. Тож, аналіз навчання у школі готельного менеджменту Лозанни дав змогу простежити процес становлення швейцарського науково-педагогічного комплексу, що має цілеспрямовані якості міжнародного професійного закладу туристичної освіти.

На основі теоретичного аналізу підтверджено також, що університет Stenden University (Нідерланди) має значний освітній досвід і є глобальним університетом із кампусами в різних куточках світу. Основна мета навчання полягає у підготовці міжнародних фахівців, здатних почати практичну трудову діяльність безпосередньо після закінчення навчання. Важливо, що в університеті є агентство з працевлаштування. З'ясовано, що студенти мають також можливість пройти частину навчання за програмою обміну в Катарі, Південній Африці і Таїланді, у власних кампусах університету, крім того, у школах-партнерах Швеції, Сполучених Штатів, Австралії, Німеччини, Великобританії, Франції, Китаю, інших країн, що дає можливість збагатити свій міжнародний освітній досвід [3].

Вивчення досвіду досліджуваної підготовки у державному університеті Мілано-Бікокка в Італії (Universita degli studi di Milano-Bicocca) засвідчило, що цей навчальний заклад є, насамперед, дослідницьким центром, студенти якого мають можливість брати участь у дослідницьких програмах, виставках і семінарах, спираючись на бізнес-спільноту. Професійна підготовка майбутніх фахівців із туризму здійснюється на факультетах економіки та соціології [6].

Варто зазначити також, що формування змісту підготовки враховує п'ять аспектів: бізнес-дисципліни, що забезпечують знаннями і здібностями виконувати діяльність з маркетингу, організації, планування, контролю якості; економічні, що забезпечують знаннями і навичками з економіки, планування туристичних продуктів, управління туристично-екологічними ресурсами; інформатика, статистичні й математичні методи для аналізу заходів, пов'язаних з туризмом; принципи законодавства; історичні й екологічні дисципліни, необхідні для розуміння процесів і змін у туризмі.

Варто підкреслити, що популярними є програми з обміну слухачами, що підвищує

інтелектуальний рівень і можливість отримання досвіду в іншій місцевості [9]. Схильність туристської освіти в країнах-лідерах із туризму до глобалізації та інтернаціональної уніфікації є корисною, оскільки забезпечує індивіда академічною і трудовою мобільністю [4].

Як ми вже зазначали і, як підтверджує теоретичний аналіз з проблеми дослідження, кращими серед університетів Європи в галузі туризму є університети Швейцарії. Так, аналіз освітнього процесу у школі готельного менеджменту Лозанни уможливив простежити хід становлення швейцарського науково-педагогічного комплексу, що має цілеспрямовані якості міжнародного професійного закладу туристичної освіти.

Також, стверджено, що цьому комплексу притаманні різні рівні, ступені навчання, тенденції: формування якостей особистості студентів (відкритості, енергійності, дипломатичності, заповзятливості, здатності цінувати традиції, культуру та мистецтво різних народів); обов'язкове двомовне викладання дисциплін; мотивація і формування адаптованих до умов професійної діяльності умінь і навичок менеджменту; взаємозв'язок навичок управління з прикладними знаннями сфери гостинності; розуміння балансу академічних знань і професійної підготовки завдяки дошкільній професійній підготовці та закордонному стажуванню, що інтегровано в освітній процес; впровадження професійного модуля навчання, вдосконалення полікультурності майбутніх фахівців туристичної галузі.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, здійснений теоретичний аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства в країнах Європи засвідчив, що значна увага досліджуваного процесу приділяється саме практичній складовій частині. Так, у багатьох університетах Європи існують агентства з працевлаштування, що надає можливість випускникам обирати найбільш цікаві кар'єрні пропозиції. Студенти університетів Європейської Спільноти мають можливість проходити частину навчання за програмою обміну в іншій країні, збагачуючи свій міжнародний освітній досвід у галузі туризму.

З'ясовано, що на сьогодні в освітній системі України МСКО не застосовується. Проте її впровадження є стратегічним заходом, який є орієнтиром для сучасної системи вітчизняної освіти. Визначено, що з метою прискорення процесів євроінтеграції варто розробити заходи щодо інтеграції України в європейський соціокультурний простір, в якому створюються загальні, спільні ідеї та цінності.

Перспективи подальших досліджень вбачаються нами у вивченні інших проблем та напрямів професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ecole hôtelière de Lausanne [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ehl.edu/fr>
2. International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO-08): Structure, group definitions and correspondence tables. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_172572/lang--en/index.html.
3. Stenden University [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://stenden.com/en/>
4. Ананьева Т.Н. Международный опыт образования в сфере туризма (на примере Германии) // Народное образование. Педагогика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnyu-opyt-obrazovaniya-v-sfere-turizma-na-primere-germanii>.
5. Асанова И.М. Система профессионального развития специалистов для сферы туризма в зарубежных странах (США и Швейцария) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3413>.
6. Державний університет Мілано-Біокка (Universita degli studi di Milano-Bicocca) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unimib.it/go/45085/Home/English/Academic-Programs/Economics-and-Statistical-Sciences>.
7. Международная стандартная классификация образования МСКО 2011. Институт Статистики ЮНЕСКО. – 2013 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-ru.pdf>.
8. Пінчук Є.А. Модернізація вищої школи України в умовах інтеграції в європейський освітній простір // Формування європейського освітнього простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive.pdf>.
9. Родионова Е.В. Анализ зарубежного опыта организации дополнительного профессионального образования в сфере туризма // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=8992>.
10. Ципко В.В. Вища освіта України у процесі інтеграції до європейської освітньої системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Pedagogica/53660.doc.html.